

UNIVERSITETENE SOM SAMFUNNS- INSTITUSJONER – HVOR STOR ANDEL ANSATTE SOM IKKE FUNGERER FAG- LIG PÅ NORSK TÅLER DE?

Innledning holdt på debattmøte om Internasjonalisering i academia
18. januar

Av Øyvind Østerud, professor i statsvitenskap, UiO

Først fem presiseringer:

- 1) Denne diskusjonen gjelder *ikke* Sentra for fremragende forskning (SFF). De er rene forskningsinstitusjoner, de er midlertidige og de er tematisk styrt.
- 2) Diskusjonen gjelder *ikke* internasjonalisering generelt, som publisering, utveksling, utenlandsopphold – dette er nødvendig og positivt.
- 3) Diskusjonen gjelder selvsagt heller ikke utenlandske forskere som behersker norsk/nordisk og er fortrolige med norske forhold.
- 4) Et innslag av utenlandske forskere er udelt positivt. Spørsmålet er hvorvidt det er udelt positivt uansett andel og kompetanse i norsk og om norske forhold.
- 5) Spørsmålet angår alle fag, men det angår fagene i ulik grad. Også forskere innen fag der all forskning foregår på et internasjonalt symbolspråk, som matematikk, skal undervise for bruk i skolen og samfunnslivet for øvrig. Her er det nødvendig å beherske norsk terminologi. De skal også følge med i forskningspolitiske spørsmål som angår faget, og de skal fungere i administrative verv. Likevel er enkelte matematisk-naturvitenskapelige fag minst berørt, mens utfordringen er størst for fag med norsk tekst som forskningsmateriale, som filologi, jus og deler av samfunnsforskningen. Utfordringen er også stor i fag med profesjonell publikumskontakt, som helsefag/medisin.

Hvor stor andel fungerer ikke faglig på norsk?

En presis opptelling er vanskelig, og det er stor variasjon mellom fag og universiteter. Anslagvis ligger det trolig på 20–30 % og oppover. Andelen har økt raskt de siste fem til ti årene.

Det er tre hovedgrunner til den raskt økende andelen utenlandske ansatte som ikke behersker norsk:

- Internasjonal annonsering av stillinger og svekkede muligheter for akademikere i mange land
- Mange er bedre kvalifisert enn norske doktorander og postdocs fordi de ofte har flere midlertidige stillinger bak seg
- Det er blitt vanskeligere og tar lenger tid å lære tilstrekkelig godt norsk, dels fordi mange fra ikke-engelsktalende land har nok med å forbedre sin engelsk, og dels fordi det er mindre bruk av norsk i fagmiljøet etter hvert som andelen som er svake i norsk øker. Mange fagmiljøer er gått over til engelsk i interne sammenhenger.

Hva er universitetenes oppgaver?

Universitetene har et samfunnsoppdrag utover ren forskning for et internasjonalt fagmiljø. Ved etableringen av et eget norsk universitet i 1811, var oppgavene å tilfredsstille et kunnskapsbehov i Norge, stå for embetsutdanningen og gi grunnlag for kvalifisert samfunnsdeltakelse. I dag er hovedmålet tredelt: *forskning*, som er grunnleggende internasjonal; *undervisning*, som særlig er rettet mot norsk arbeidsliv; og *formidling*, som i hovedsak er rettet mot en norsk offentlighet.

Hva er utfordringene?

Med færre som er kompetente på norsk, blir *arbeidsfordelingen innad skjevere*. En mindre andel av de ansatte kan ta grunnundervisning, delta i sensur, drive veiledning i norske data og norske oppgaver, sitte i komiteer, utforme høringsuttalelser, påta seg administrative verv, osv.

Det blir også en *skjevere arbeidsfordeling utad*. En mindre andel kan delta i utredninger og utvalg, sitte i eksterne fagstyrer og ta eksterne verv, svare på spørsmål utenfra, drive formidling i offentligheten og i mindre fora som departementer og organisasjoner.

Slike systematiske skjevheter i jobbinnhold og vilkår har selvforsterkende konsekvenser for rekruttering, forskningsvilkår, karrieremuligheter og

arbeidsmiljø. Norske studenter og rekrutter kan bli mindre motivert når utsiktene synker og skjevfordelingen av oppgaver øker.

Krav til kvalifikasjoner i norsk og om norske forhold ved noen stillingsutlysninger eller for fast stilling?

Slike krav vil ikke være vesensforskjellig fra de kompetansekravene som allerede blir stilt ved utlysninger. Disse reglementsfastede standardkravene omfatter undervisningsevne- og erfaring, evne til faglig og generell ledelse, faglig nettverk og samarbeidsevne. I tillegg blir det jevnlig foretatt øremerking innenfor fag for å sikre spredning og mangfold, og det blir foretatt en fagfordeling mellom institutter, mellom fakulteter og mellom universiteter. Alt dette modifierer konkurransen på grunnlag av rendyrket forskningskvalitet eller forskningsgjennomslag.

Hva er følgen av en internasjonalisering uten hensyn til universitetene som samfunnsinstitusjoner?

Det vil underminere det komparative fortrinnet som universitetene i Norge har – en særskilt og bred kompetanse i norske og nordiske emner. Blir dette fortrinnet neglisjert, forsvinner vitenskapelig basert innsikt i norsk historie, litteratur, institusjoner, kultur- og samfunnsliv.

Det vil svekke utdanningen for norsk arbeidsliv og redusere universitetenes relevans for samfunnslivet.

Det vil underminere det viktigste argumentet for å ha og bekoste universiteter i Norge. Hvis alle former for internasjonalisering er uten grenser, er det urasjonelt å ha universiteter i en språklig og geografisk utkant.

Konklusjon

Hvis nedprioriteringen av kompetanse på norsk går for langt, er det knapt noen vei tilbake. Ingen har full oversikt over hvor akutt utfordringen er i ulike fag. Derfor er en differensiert kartlegging, gjennomtenkning og strategi for å ivareta universitetenes samfunnsoppdrag nødvendig.

